



บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระทรวงศึกษาธิการ เดิมชื่อกระทรวงธรรมการ ตั้งขึ้นครั้งแรก เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2435 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การจัดการศึกษาในสมัยนั้นมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 3 ประการ คือ เพื่อสนองความต้องการของบ้านเมืองที่ต้องการคนเข้ารับราชการ เพื่อคุณประโยชน์ทั่วไป และเพื่อเป็นการส่งเสริมพระศาสนา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) กระทรวงศึกษาธิการได้วิวัฒนาการมาโดยลำดับ จนถึงสมัยปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งได้กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติ ปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 การปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบดังกล่าว อาศัยอำนาจการบริหารราชการตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม ในกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากจะรับผิดชอบการปฏิบัติราชการในฐานะส่วนราชการระดับกรมแล้ว ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 23 ได้บัญญัติไว้ว่า "สำนักงานปลัดกระทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของกระทรวง และราชการที่คณะรัฐมนตรีมิได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรมใดกรมหนึ่งในสังกัดกระทรวงโดยเฉพาะ รวมทั้งกำกับและเร่งรัดการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในกระทรวงให้เป็นไปตามนโยบาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวง" (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108 ตอนที่ 156, 2534) นอกจากนี้ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 3 ได้บัญญัติให้สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของกระทรวงและราชการที่คณะรัฐมนตรี

มิได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรมวัดกรมหนึ่งในสังกัดกระทรวงโดยเฉพาะ รวมทั้งกำกับและเร่งรัด การปฏิบัติราชการของส่วนราชการกระทรวง ให้เป็นไปตามนโยบาย แนวทางและแผนการปฏิบัติ ราชการของกระทรวง ในมาตรา 4 ได้กำหนดการแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการ ดังนี้

ก. ราชการบริหารส่วนกลาง

1. กองกลาง
2. กองคลัง
3. กองการเจ้าหน้าที่
4. กองการสัมพันธ์ต่างประเทศ
5. กองตรวจและรายงาน
6. กองนิติการ
7. สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
8. สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 - 12

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 120, 2535)

การแบ่งเขตการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้แบ่งท้องที่ออกเป็นเขต โดยคำนึงถึง สภาพของสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เรียกว่า เขตการศึกษามี 12 เขตการศึกษา

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12 เดิมก็คือ สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 1-12 ซึ่งมีศึกษาธิการเขต เป็นผู้บังคับบัญชาและ รับผิดชอบในการบริหารงานเกี่ยวกับการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งในพระราชกฤษฎีกาการแบ่งส่วนราชการ สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 5 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12 ไว้ดังนี้

(ก) ปฏิบัติงานวิชาการด้านการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม รวมทั้ง สนับสนุนการปฏิบัติงานทางวิชาการ แก่สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ

และหน่วยงานอื่น ๆ ในสังกัดกระทรวง ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ตลอดจนดำเนินการเกี่ยวกับงาน
เลขานุการของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมของเขตการศึกษา

(ข) พัฒนาระบบ รูปแบบ หลักสูตรและวิธีการจัดการศึกษา ตลอดจนติดตามผล
การใช้หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาให้เหมาะสม
กับสภาพพื้นที่ รวมทั้งการส่งเสริมและควบคุมมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

(ค) นิเทศติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานทางวิชาการของหน่วยงานในสังกัด
กระทรวง ให้เป็นไปตามหลักวิชาการและแผนงานของกระทรวง

(ง) ประสานและดำเนินการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรของกระทรวงภายในเขต
พื้นที่ที่รับผิดชอบ

(จ) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
หรือที่ได้รับมอบหมาย

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 120, 2535)

งานด้านการศึกษาก็ถือว่าเป็นงานที่มีความสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ ทั้งนี้เพราะ
ความเจริญรุ่งเรือง ความก้าวหน้าและเสถียรภาพแห่งชาติ ทางด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ
และการทหาร ล้วนขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในชาติ (พจน์ สะเพียรชัย, 2526) ซึ่งเป็นที่
ยอมรับกันทั่วไปว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคน การให้การศึกษา
จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการบริหารและการวางแผนที่มีประสิทธิภาพ จึงจะสามารถพัฒนาคนให้มี
ประสิทธิภาพได้ การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน ซึ่งนับว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด
ของประเทศ การศึกษาเป็นเครื่องมือช่วยให้คนเจริญงอกงาม ทั้งทางด้านสติปัญญา คุณธรรม
จริยธรรม สุขภาพ พลานามัยและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ ประเทศใดมีคนที่มีความ
ทั้ง 4 ด้านดังกล่าว สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองก็จะมั่นคง (บรรจง ชูสกุลชาติ,
2533)

ในปัจจุบันการบริหารการศึกษา จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิบัติงานร่วมกัน หรือให้การ
สนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกัน ผู้นำจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญยิ่ง ในฐานะ
ที่เป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานขององค์การ ผู้นำนั้นเปรียบประดุจดวงประทีปของ

องค์การ เป็นสัญลักษณ์ เป็นตัวแทนขององค์การ และเป็นจุดรวมพลังของทุกคนในองค์การ (อรุณ รักธรรม, 2527) ผู้นำจะต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการนำหมู่คณะไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ ทั้งนี้เพราะงานส่วนรวมนั้นย่อมไม่มีใครคนหนึ่งคนใดแต่เพียงคนเดียวจะสามารถบันดาลความสำเร็จให้เกิดขึ้นได้ ความสำเร็จของงานส่วนรวมทุกงาน ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนทุกคน (บรรจง ชูสกุลชาติ, 2533)

ศึกษานิเทศ เป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานทางด้านการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม ภายในเขตการศึกษาที่ตนเองรับผิดชอบ ศึกษานิเทศ จึงเป็นผู้บริหารที่มีบทบาทสำคัญที่จะต้องใช้ความเป็นผู้นำ เพื่อให้การบริหารงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด พฤติกรรมที่ผู้บริหารแสดงออกมามีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ดังที่ Stogdill (1974) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารตรงกับความคาดหวังของผู้ร่วมงานมากเพียงใด ผลผลิตขององค์การจะสูงขึ้นมากเท่านั้น นอกจากนี้ ทฤษฎีพฤติกรรมทางสังคมของ Getzels และ Guba (Getzels, 1958) ยังได้มีสมมติฐานว่า พฤติกรรมทางสังคม เป็นผลที่เนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและบุคลิกภาพของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งการศึกษาพฤติกรรมผู้นำจะเป็นเครื่องมือทางให้ผู้บริหารมองเห็นพฤติกรรมของผู้นำและเห็นลักษณะการดำเนินงานภายในองค์การได้เป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารในอันที่จะนำความรู้ต่าง ๆ มาประยุกต์ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและได้มาซึ่งผลสำเร็จในการบริหารงาน (สุเมธ เตียววิศเรศ, 2527)

จากความสำคัญของตำแหน่งศึกษานิเทศที่มีบทบาทสำคัญที่จะต้องใช้ความเป็นผู้นำเพื่อให้การบริหารงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้วิจัยจึงสนใจและเห็นควรที่จะศึกษาวิจัยว่าพฤติกรรมผู้นำของศึกษานิเทศ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นอย่างไร อันจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาหาวิธีการพัฒนาปรับพฤติกรรมผู้นำของศึกษานิเทศและผู้บริหารของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของศึกษานิเทศก์ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมผู้นำของศึกษานิเทศก์ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 1-12 โดยมุ่งศึกษาพฤติกรรมผู้นำของศึกษานิเทศก์ ตามแนวคิดของ Halpin (1969) โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำ (Leader Behavior Description Questionnaire) ประกอบด้วย พฤติกรรมผู้นำ 2 มิติ ได้แก่ มิติกิจสัมพันธ์ (Initiating Structure) และมิติมิตรสัมพันธ์ (Consideration)
2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นข้าราชการสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่ปฏิบัติราชการอยู่ในสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12 โดยมีระยะเวลาในการปฏิบัติราชการในเขตการศึกษานั้นไม่น้อยกว่า 1 ปี

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณาหาวิธีการปรับพฤติกรรมผู้นำของศึกษานิเทศก์และผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คานิยามที่ใช้ในการวิจัย

ศึกษานิเทศก์ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการให้ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ รวมทั้งผู้รักษาการในตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในเขตการศึกษา 1-12

ข้าราชการสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หมายถึง หัวหน้าฝ่าย
นักวิชาการศึกษา และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการที่ปฏิบัติราชการในสำนักงานพัฒนาการศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12

สำนักงานพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หมายถึง ส่วนราชการบริหารส่วนกลาง
สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค เขตการศึกษา 1-12

พฤติกรรมผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมของศึกษาธิการเขตที่แสดงออกถึงความสามารถ
ในการบริหารงาน การนำกลุ่ม เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนด รวมถึงการบำรุงขวัญ
และกำลังใจในการปฏิบัติงานของสมาชิกในกลุ่ม

พฤติกรรมผู้นำมีตึกสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมของศึกษาธิการเขตที่แสดงออกถึง
ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยมุ่งเน้นถึงขอบเขตของงาน ระเบียบ กฎเกณฑ์ในการปฏิบัติงาน
อย่างเคร่งครัด การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นไปตามตำแหน่งหน้าที่และ
ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

พฤติกรรมผู้นำมีมิตรสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมของศึกษาธิการเขตที่แสดงออกถึง
ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยแสดงถึงความเป็นมิตรที่ดี มีความไว้วางใจ เป็นกันเอง
เคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง
ศึกษาธิการ ที่ปฏิบัติงานในสำนักงานพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12
จำนวนทั้งสิ้น 157 คน โดยใช้ประชากรทั้งหมดไม่มีการสุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถาม มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะ

แบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบ (Check-list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของศึกษานิเทศก์ โดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมผู้นำ LBDQ ของ Halpin นำมาแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำมิติกิจสัมพันธ์ (Initiating Structure) 15 ข้อ คือ ข้อ 1-15 และมิติมิตรสัมพันธ์ (Consideration) 15 ข้อ คือ ข้อ 16-30

ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาและสัณฐานภาษา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข จึงจะนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากร

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1-12 ทางไปรษณีย์ และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม แล้วให้ส่งคืนทางไปรษณีย์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามมาคำนวณหาค่าต่าง ๆ ทางสถิติ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ (Statistical Package for the Social Sciences Personal Computer) ของสถาบันคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังนี้

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำของศึกษานิเทศก์ วิเคราะห์โดยนำคะแนนแต่ละมิติมาหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ลำดับขั้นตอนการเสนอรายงานผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ลำดับขั้นตอนการเสนอรายงานการวิจัย ไว้ดังนี้

บทที่ 1 ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย คำนียามที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และลำดับขั้นตอนการเสนอรายงานวิจัย

บทที่ 2 วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย วิธีดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด โดยรายงานเกี่ยวกับเรื่องประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลรูปตาราง และแผนภูมิประกอบคำอธิบายเป็นความเรียง

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ รายการอ้างอิง ประกอบด้วย รายชื่อหนังสือและเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการวิจัย ภาคผนวก ประกอบด้วย หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย และประวัติผู้เขียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย